

Keskustelukahvila: Ikäihmisten palveluiden nykytila

18.2.2013

Kevään 2013 kahvilatapaamisissa (Klubitalolla, Kansankatu 2) maanantaisin klo 18:00–20:00 teemana on Rovaniemen kaupungin uuden ajan sosiaali-, terveys- ja päivähoitopalvelut -ohjelman kansalais- ja asiakasosallistumisosuus.

Etenemme ikäryhmittäin: kerran kuukaudessa käsitellään lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja, aikuisten palveluja sekä ikäihmisten palveluja. Helmikuussa tarkastellaan palvelujen nykytilaa, maaliskuussa pohdimme toisin tekemisen tapoja ja huhtikuussa esitämme ratkaisuehdotuksiamme.

Kahvilatapaamisessa maanantaina 18.2.2013 vuorossa oli ikäihmisten palveluiden nykytilan pohtiminen. Nykytilaa tarkasteltiin seuraavien kysymysten kautta: 1) Mitä on omahoidon ja oman vastuun osuus, 2) Palvelujen piiriin pääseminen: Millä perusteilla pitäisi saada säännöllisiä kotihoidon palveluja, mitä palveluja; Miten ympärivuorokautisen hoivan palveluihin pääsy, kenen ehdoilla, 3) Palvelujen laatu: Mitä sen on kotona asuvan muistisairaana kohdalla 4) Miten eri tahojen toimilla ja tukipalveluilla edistetään ikääntyneen väestön toimintakykyä ja kotona asumista parhaiten ja 5) Mitä palveluiden laatu on hoiva- ja laitoshoidossa.

Keskusteluun osallistui 40 henkilöä, jotka koostuivat palveluiden käyttäjistä, kuntalaisista, alan työntekijöistä ja viranhaltijoita sekä sosiaalityön opiskelijoista.

Mitä on omahoidon ja oman vastuun osuus?

Vastuu itsestä ja omasta hyvinvoinnista koettiin normaaliin elämään kuuluvana elämän lähtökohtana. Kaikilla ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia ottaa vastuuta, joten vastuunottamisessa on huomioita jokaisen henkilökohtainen kyky siihen. Kykyä ei tule nähdä ikäkysymyksenä, vaan myös nuorilla voi olla ongelmia, jotka estävät oman hoidon ja vastuun ottamisen. Julkiseen vastuuseen katsotaan kuuluvan tukea niitä, jotka eivät kykene itse ottamaan vastuuta.

Jokaisen kohdalla tulee kuitenkin ottaa käyttöön kaikki mahdolliset kyvyt, jotta tunne itsenäisyydestä säilyy. Paljon keskustelua tuotti ikäihmisten passivoiva hoito erityisesti laitoshoidossa. Ikäihmiset syötetään sänkyyn ja heidät puetaan valmiiksi, vaikka he pystyisivät tekemään nämä itsenäisesti. Työntekijöillä ei ole aikaa odottaa, että ihminen itse esim. napittaisi paitansa. Auttajien tulisi muuttaa asenteita, jotta he eivät tee toisen puolesta. Turha passaaminen tulee jättää pois, jotta ihmiset saisivat mahdollisuuden säilyttää oman aktiivisuutensa. Itse tekemisen hyvistä tuloksista on useita esimerkkejä (esim. Vaasa).

Liikkuminen ja aktiivinen elämä nähtiin kaikkiaan hyvin tärkeinä omahoidon ja oman vastuun näkökulmasta. Ihmisten tulisi omaehtoisesti liikkua, jotta toimintakyky säilyisi mahdollisimman pitkään ikääntymisestä huolimatta. Liikkumiseen tulisi olla hyvät mahdollisuudet, joten erilaiset liikuntapalvelut ovat tärkeitä (esim. kuntien ja järjestöjen tuottamat). Omaehtoisen liikkumisen tukemiseksi toivottiin tuettuja liikuntaryhmiä,

jotta liikkuminen koettaisiin turvallisiksi. Myös liikuntakaveritoiminta madaltaisi kynnystä lähteä liikkeelle. Ikäihmisten liikkumisen osalta toivottiin 75 vuotta täyttäneille ilmaisia kuntoilumahdollisuuksia (esim. vesijumppa).

Julkisen vastuun piiriin kuuluu ehdottomasti huolehtia yleisestä turvallisuudesta. Ihmisillä tulee olla turvallista liikkua julkisilla paikoilla. Elinympäristön tulee olla myös sellainen, että se tukee ihmisten mahdollisuuksia toteuttaa omahoitoa tai omaa vastuuta. Esimerkiksi kadut tulee olla talvisin hoidettu siten, että myös pyörätuolilla liikkuvat pääsevät ulos kodeistaan. Julkiseen vastuuseen voidaan liittää mahdollisuus päästä nopeasti ja oikea-aikaisesti hoitoon, jotta voi pitää huolta omasta hyvinvoinnistaan.

Tärkeänä omanhoidon ja oman vastuun keinona nähtiin yhteisöllisyys ja sen muotona yhteisöllinen asuminen. Yhteisössä asukkaat pitävät huolta toisistaan, jolloin julkisia palveluita ei tarvita niin paljoa sekä ihmiset pysyvät pitempään aktiivisina. Vastuu itsestään laajenee koskemaan myös muita yhteisön jäseniä.

Omaa vastuuta tulevaisuudesta voisi vahvistaa ennakoivalla tulevaisuuden suunnittelulla. Jo 55-vuotiaana tulisi suunnitella missä on ja miten tulee toimeen esim. 80-vuotiaana. Tämän tukemiseksi voisi miettiä hyvinvointikyselyjen aikaistamista. Tulevaisuuden suunnitteluun voisi kuulua myös edunvalvontavaltuutuksen, hoitotahdon ja ICE:n tekeminen. Riskikohtana nähtiin siirtyminen työelämästä eläkkeelle. Siirtymisen myötä on riskinä passivoitua oman kodin seinien sisälle, jollei heti lähde etsimään uudenlaisia aktiivisen tekemisen ympäristöjä. Riskin vähentämiseksi esitettiin eläkevalmennusta.

Omaan vastuuseen nähtiin kuuluvan myös itse tienattujen ja ansaittujen varojen käyttäminen omaan elämään sen sijaan, että niitä keräisi perinnöksi lapsille. Käytiin paljon keskustelua siitä tuleeko palvelumaksut määrittää tulojen ja varojen mukaan. Tästä oltiin kahta mieltä. Toisten mielestä rahallinen oma vastuu menee tulojen mukaan eli isotuloisemmat maksavat korkeampia maksuja. Toisaalta täysin ilmaisipalvelut koettiin negatiivisena asiana, koska niistä tulee tunne yhteiskunnan elätettävänä olemisesta. Tämän vuoksi palveluilla tulisi olla ainakin ”nimellismaksu”. Toisten mielestä maksuilla tulee olla jokin maksukatto, koska ei ole kohtuullista, että suurituloisimmalta peritään mahdollisimman suurta maksua. Maksujen tulee aina olla kohtuullisia tulojen suuruudesta huolimatta.

Äännet kehittämisen puolesta

13 Yhteisöllinen asuminen

5 Eläkkeelle siirtyminen on riski passivoitua -> eläkevalmennus

4 Asennemuutos auttajille -> ei tehdä puolesta, jos ihminen itse kykenee tekemään -> turha passaaminen pois

4 Ilmaiset kuntoilumahdollisuudet 75 vuotta täyttäneille

4 Vastuun ottaminen omasta tulevaisuudesta tekemällä edunvalvontavaltuutuksen, ICE:n ja hoitotahdon

2 Ei perinnön keräämistä -> käytetään itse tienatut ja ansaitut varat omaan elämään

2 Ohjatut liikuntaryhmät

1 Vastuunottaminen kykyjen mukaan -> jokaisen omat kyvyt käyttöön

1 Omaehtoinen liikunta, esimerkiksi vesijumppat

1 Nopea ja oikea-aikainen hoitoon pääsy

Palvelujen piiriin pääseminen:

Millä perusteilla pitäisi saada säännöllisiä kotihoidon palveluja, Mitä palveluja?

Säännöllisten kotihoidon palveluiden saamisen tärkeimpänä perusteena nähtiin tarvitsijan toimintakyky. Esimerkiksi henkilön ikä ei saisi vaikuttaa. Kaikille tulisi taata perushoiva, mutta muiden palveluiden saamisen perusteena on henkilökohtainen palvelutarve. Arvio palvelutarpeesta tulisi perustua ammattihenkilön, kuten lääkärin, tekemään tarvearvioon ja terveydentilaa koskevaan arvioon. Arvioinnissa tulisi käyttää erilaisia toimintakykymittareita, kuten muistitestiä. On myös tarpeellista miettiä, mikä merkitys ihmisen omalle arviolle omasta tilanteesta annetaan. Määrittävätkö ammattilaiset kokonaan vai palveluita tarvitsija ja ammattilaiset yhdessä?

Kynnys saada palveluita tulisi madaltaa. Esimerkiksi omaishoidon tuke saaminen on koettu vaikeaksi myöntämisen kriteerien tiukkuuden vuoksi. Erityisesti erilaisissa elämän muutoksen aiheuttamissa riskitilanteissa tulisi saada joustavammin apua (esim. puolison kuolema).

Palvelujen tulisi kattaa hoivan ja hoidon lisäksi mm. siivous ja kauppa-asioiden hoitamisen. Kaikkia palveluita ei tule kuitenkaan saada ilmaiseksi, vaan niistä voi periä palvelumaksua. Palveluiden käyttäjän taloudellinen tilanne tulee ottaa huomioon maksua määritettäessä.

Kotihoidon palveluiden laadun näkökulmasta keskustelussa nostettiin useita kysymyksiä. Negatiivisena koettiin hoitohenkilökunnan vaihtuminen. Hoito koettaisiin laadukkaampana, jos sama henkilö kävisi. Kotipalvelun käyntien aikataulutuksen toivottiin olevan joustavampi. Hoitajien toivottiin käyvän aikaisemmin aamusta. Nyt he tulevat asiakkaan näkökulmasta liian myöhään. Miksi työntekijöiden työnjako on joka aamu? Aikataulun tekemisessä toivottiin otettavan paremmin huomioon asiakkaiden toiveet. Kotihoidon aikataulu tulisi sovittaa enemmän asiakkaan oman päiväaikataulun mukaiseksi.

Kotihoidon palvelut koettiin hyviksi, mutta on hyvä aina pohtia mihin asti koti on se paras paikka olla.

Äänet kehittämisen puolesta

9 Toimintakyky

3 Oma tahto, päiväaikataulu

1 Asiakkaalta voi periä maksua

1 Omaishoidon tuen kriteerit

1 Elämäntilanteen muutos, esim. puolison kuolema

Miten ympärivuorokautisen hoivan palveluihin pääsy, Kenen ehdoilla?

Ympärivuorokautisen hoivan palveluiden piiriin pääsemisen tärkeimmistä perusteista oltiin kahta mieltä. Palveluita tulisi tarjota joko tarvitsijan kunnon tai hänen kokeman turvattomuuden mukaan. Saamisen ehtona tulisi olla ammattihenkilön tekemä arvio hoivan tarpeesta. Tärkeimmäksi arvion tekijäksi nähtiin lääkäri, mutta arvioon voisi osallistua myös moniammatillinen työryhmä ja lähiomainen. Arvion tulee pohjautua tiettyihin kriteereihin, jolloin palveluita saavat kriteerit täyttäneet henkilöt (esim. muistisaira).

Toisena tärkeänä palveluiden perusteena nähtiin ihmisen kokemus yksinäisyys ja turvattomuus. Pelkkää kokemusta yksinäisyydestä ei kuitenkaan nähty riittäväksi perusteeksi. Jokaisen turvallisuus tulee taata, jos kotona oleminen ei ole enää paras vaihtoehto. Tältä osin on hyvä pohtia kuinka pitkälle omaisten pitää huolehtia. Ympärivuorokautisen hoivan piiriin pääsemisen kautta omaiset pääsevät rauhaan huolesta.

Palveluiden myöntämisessä tulisi ottaa huomioon hakijan taloudellinen tilanne ja kyky maksaa kalliimmista palveluista. Palveluasumisen korkeat kustannukset voiva tuottaa yllätyksen.

Palvelut toivottiin tuotettavan mahdollisimman lähellä kotia. Pariskuntien tulisi päästä samaan paikkaan. Raskaiden laitospalveluiden rinnalle toivottiin enemmän kevyitä palveluita.

Äänet kehittämisen puolesta

4 Yksinäisyys, turvattomuus

3 Taloudellinen kriteeri

2 Ihmisen turvallisuus tulee taata

2 Potilaan kunnon ehdoilla

1 Lääkärin arvio

1 Enemmän kevyitä palveluita

Palvelujen laatu: Mitä se on kotona asuvan muistisairaana kohdalla?

Palveluiden laadun näkökulmasta on tärkeää saada ne oikea-aikaisesti ja nykyistä nopeammin. Kotiavun saaminen aamuisin on kokemusten mukaan tullut usein liian myöhään. Kotiapu pitäisi olla sellaista, että se huolehtisi kaikista aamurutiineista mukaan lukien kuljetuksen päivätoimintaan (3 krt/vko). Työntekijöiden koetaan vaihtuvan liian usein. Omien hoitajien lisäksi tulisi olla myös oma lääkäri. Kaiken kaikkiaan henkilökuntaa tulisi lisätä. Palveluiden laatua on myös ajantasaiset viestit ammattilaisten vastaajissa.

Päivätoimintaan tulisi lisätä ja sitä tulisi saada myös viikonloppuisin joko ½ päivää tai koko päiväksi. Päivätoiminnan osalta voisi miettiä sen aloitusaikaa. Tarvitseeko sen alkaa niin aikaisin? Voisiko olla aamu – ilta-päivähoitoa?

Taukopirtti koettiin hyväksi. On tärkeää saada kotiapua päiväksi kotiin, perhehoitoa, päivätoimintaa, neuvolatoimintaa kaikille ikäryhmille sekä toimintapalvelutalo.

Kotona asumisen tulee olla turvallista. Muistisairasta ikäihmistä ei saa jättää yksin kotiin. Karkailun varalta toivotaan ovenavaushälytysjärjestelmiä. Myös kotitouhujen tekemiseen toivottiin turvaratkaisuja (esim. pääkytkimen virrankatkaisu). Saatavilla olevista turvavälineistä tulisi tiedottaa.

Palvelussa tulisi ottaa huomioon asiakkaan kunto. Palveluiden tulisi joustaa asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Palveluita tulisi olla monentasoisia esim. matalan kynnyksen palveluita ja jaksohoitoja. Kaikki palvelut tulisi kuitenkin saada kerralla.

Palveluohjauksen mainostaminen nähtiin tärkeänä. Saatavilla olevista palveluista ja omaishoitoon liittyvistä vapaista yms. tulisi tiedottaa laajasti esimerkiksi ”Piekkarilla”, neuron polilla, päivähoidossa, terveyskeskudessa, sosiaalitoimistossa, seurakuntatalolla ja kaupoissa. Palveluista toivottaisiin taskukirjaa. Tiedottaminen nähtiin myös yhteistyökumppaneiden tehtäväksi. Palveluohjaus sana koetaan vaikeaksi, joten sen tilalle tulisi kehittää helpompi termi.

Omaishoitajien työ koetaan arvokkaana, joten heitä tulisi kuulla ja tukea työssään. Vertaistuki ja mahdollisuus juttuseuraan koettiin tärkeänä.

Äänet kehittämisen puolesta

- 6 Oikea-aikainen ja nopeammin saatava palvelu
- 6 Omaishoitajan kuunteleminen ja tukeminen
- 4 Päivätoiminnan aloituksen myöhentäminen
- 2 Samat työntekijät ja oma lääkäri
- 2 Lisää henkilökuntaa
- 1 Kuljetus päivätoimintaan 3 krt/vko
- 2 Taukopirtti
- 1 Palveluista laajasti tiedottaminen
- 1 Palvelussa otettava huomioon asiakkaan kunto ja tarpeet

Miten eri tahojen toimilla ja tukipalveluilla edistetään ikääntyneen väestön toimintakykyä ja kotona asumista parhaiten?

Palvelukartoituksen koetaan toimivan. Seniorineuvolasta on saanut tarvittaessa apua. Kaikkiaan ammattilaisten osaaminen on hyvää. Myös Osviitan palvelut on koettu toimiviksi. Kaupungin tarjoama ruokapalvelu on toimivaa. Myös senioreille tarjotut liikuntamahdollisuudet on nähty hyvinä.

Tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi nähtiin palvelumahdollisuuksien näkyvyyden lisääminen monipuolisen tiedottamisen avulla. Tiedottamista toivottiin myös paikallislehtien kautta (esim. Uusi Rovaniemi). Esimerkiksi Seniorineuvoloiden toiminnasta tulisi tehdä enemmän näkyvää. Palveluiden ja niiden tarvisijoiden kohtaamisen parantamiseksi tarvittaisiin myös palveluiden koordinoimista. Myös palveluohjausyksikön toimintaa tulee mainostaa.

Kehitettävänä kohteena nähtiin ammattilaisten liian tiukkojen rajojen keventäminen ja moniammatillisen yhteistyön lisääminen. Tällä hetkellä pidetään tiukasti kiinni siitä mitä kukanenkin tekee. Yhteistyötä tulisi laajentaa. Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaisi kokonaisvaltaisen palvelukartoituksen. Esimerkiksi Seniorineuvoloissa tulisi olla saataville useamman ammattiryhmän palveluita saatavuuden helpottamiseksi. Syrjäkylien ikäihmisten palveluiden saatavuuden parantamiseksi voisi perustaa palvelubussin, jossa on mukana eri ammattilaisia.

Monipuolistamisen näkökulmasta yhteistyön tekeminen kulttuurin yms. toimijoiden kanssa olisi hyvä lisä. Palveluseleiden käytön mahdollisuuksia tulisi laajentaa valinnanvapauden lisäämiseksi. Palveluita tulisi yhdistää uusilla tavoilla, esimerkiksi verenpainemittauksia voisi suorittaa vesijumppapaikoissa.

Ikäihmisille tulisi tarjota eritasoisia asumispalveluita. Myös yhteisöllistä asumista tulisi kehittää. Tarjolla voisi olla laitoshoitajaksoja, joiden yhteydessä tehdään palvelukartoitusta. Palvelukartoitusta voisi tehdä myös nuoremmille.

Uutena palveluna toivottaisiin muistutus ajokortin uusimisesta. Ajokortti voitaisiin ottaa pois vaiheittain. Ennen kuin se otettaisiin kokonaan pois, voisi ajo-oikeus olla alueellisesti rajattua.

Ikäihmisten syrjäytyminen nähtiin asiana, jonka estämiseksi tulisi satsata resursseja. Esimerkiksi etsivä työ, yksinjääneiden (leskien) ”aktivoiminen” ja uudenlaista liikunnanohjausta niille, joilla on vaikeuksia lähteä kotoa (teknologia?).

Palveluiden tuottajiksi toivotaan myös voittoa tavoittelemattomia yrityksiä.

Äänet kehittämisen puolesta

7 Palvelumahdollisuuksien näkyvyys, tiedotus monipuolisemmaksi, esim. Uusi Rovaniemi

3 koordinoiminen

3 palvelusetelin käytön laajemmat mahdollisuudet

2 liian tiukat ammattilaisten rajat, kuka tekee ja mitä

2 yhteistyön lisääminen kulttuuri yms. toimen kanssa

2 palvelubussi kylille, mukana eri ammattilaisia

2 etsivä työ

2 syrjäytymisen estäminen

1 yhteisöasumisen kehittäminen

1 seniorineuvoloiden näkyvyys, useampia ammattiryhmiä

Mitä palveluiden laatu on hoiva- ja laitoshoidossa?

Hoiva- ja laitoshoidon laadun näkökulmasta tärkeintä on ikäihmisen kunnioitus ja vapaus. Hänet tulisi kohdata kunnioittavasti ja arvostavasti. Laadun keskiössä nähtiin olevan vuorovaikutuksen laatu sekä hoidettavan ja hoitajan välillä että suhteessa muuhun ympäristöön. Ikäihmisen mahdollisuus saada nauttia mm. kulttuurista ja muista riensioista koettiin tärkeänä. Siisteyskin on tärkeää, mutta onko siinä kyse laadusta, jos valittavina ovat ”villakoirat” tai ulkoilu. Kumpi menee edelle?

Laadultaan hyvä laitoshoido on aktivoivaa ikäihmisen kunnon ylläpitämiseksi. Sekä henkilökunnan että omaisten tulisi ottaa vastuuta aktivoinnista. Aktivointiin katsottiin kuuluva mm. mahdollisuus saada keskustella ja nähdä kotieläimiä. Laitoshoido ei saa olla sänkyyn sitomista. Hoiva- ja laitoshoidossa pitäisi olla riittävästi virikkeitä, jotta aktivointi olisi mahdollisimman aktivoivaa. Kuntoutuksessa ja aktivoinnissa tasapainoillaan ”vapauden” ja turvallisuuden välillä.

Ihminen kaipaa toista ihmistä myös hoiva- ja laitoshoidossa. Esimerkiksi puolisoita ei saa erottaa. Lisäksi vuorovaikutus eri-ikäisten kanssa koettiin tärkeänä. Nuoria ja lapsia tulisi vierailla enemmän laitoksissa. Esimerkiksi päiväkodin lasten esiintymiset tuovat voimaa ja ideoita. Mummot ja papat voisivat tehdä vasta vierailuita (varamummot/papat). Laitoksissa voisi olla omat kahvilat.

Hyvää laatua on myös koulutettu henkilökunta. Palvelut toivottiin tuotettavan moniammatillisesti ja niiden tulisi olla kokonaisvaltaisia. Hoitajien työ tulisi kohdentaa perustyöhön. Avustavia henkilöitä ja opiskelijoita tulisi käyttää enemmän. Omaisilla tulisi olla vapaus hoitotoimiin.

Äänet kehittämisen puolesta

13 Kunnioitus ja vapaus, kunnioittava ja arvostava kohtaaminen

12 Ihminen kaipaa ihmistä

12 Aktivointi laitoshoidoon joutuessa (kunnon ylläpito) -> aktiivisempaa aktivointia, keskustelua, kotieläimiä, ei sitomista sänkyyn

5 Kahvila laitoksessa

5 Kuntoutus, vapaus – turvallisuus

4 Vuorovaikutuksen laatu, -> hoidettava + hoitaja, muuhun ympäristöön, kulttuuri yms. riennot

3 Vuorovaikutusta eri-ikäisten kanssa -> nuoria vierailuille enemmän, esim. päiväkodin lapset esiintymässä, voimaa ja ideoita, varamummo/-pappa-ajatus

2 Hoiva/laitoshoidon laatu

2 Moniammatillista ja kokonaisvaltaista

1 Omaisten vastuuttaminen

1 Koulutettua henkilökuntaa

1 Opiskelijat töihin

Seuraavan kerran ikäihmisten palveluita käsitellään keskustelukahvilassa maanantaina 25.3.2013 kello 18:00 - 20:00.